

Flask: Focusing on Faith

פרשת בשלח תשפ"א

EXODUS

PARASHAS BESHALACH

16/24 — 17/1

³¹ The House of Israel called it manna. It was like coriander seed, it was white, and it tasted like a cake fried in honey. ³² Moses said, "This is the thing that HASHEM has commanded: A full omer of it shall be a safekeeping for your generations, so that they will see the food with which I fed you in the Wilderness when I took you out of Egypt." ³³ Moses said to Aaron, "Take one jar and put a full omer of manna into it; place it before HASHEM for a safekeeping for your generations." ³⁴ As HASHEM had commanded Moses, Aaron placed it before the Ark of Testimony for a safekeeping. ³⁵ The Children of Israel ate the manna for forty years, until their arrival in an inhabited land; they ate the manna until their arrival at the border of the land of Canaan. ³⁶ The omer is a tenth of an ephah.

116

35. מלא קח צנצנת א' — Until their arrival. The verse speaks of two arrivals: to an inhabited land, which is Eretz Yisrael proper, and to the border of the land of Canaan, which is the east bank of the Jordan. This is how Rashi defines the two terms; others reverse the definitions.

The manna stopped falling on the seventh of Adar, when Moses died, before the people had crossed the Jordan. From then on, remnants of it remained in their vessels and they continued to eat the leftover manna until the sixteenth of Nissan, when they were in the Land and they were able to eat its produce (Kiddushin 38a).

3a

Or Hadayim Hakodesh - (Antscoll)

Or HaChaim poses three questions on this verse:

"We need to understand why [Moshe] said, 'This is the thing that HASHEM has commanded.' Why did he not simply say, 'this is what HASHEM has commanded...?'"

"We also need to determine to whom Moshe instructed this command. Who among the Jewish people was supposed put away an omer of manna for a safekeeping?"

"If you will suggest that Moshe was speaking to Aharon, we will not accept that suggestion, because immediately afterward, [the verse] says, 'Moshe said to Aharon, Take one jar...' Evidently, Moshe's current statement was not addressed to Aharon. To whom then was it addressed?"

"I see here, in these two verses, a repetition of the same matter! In this verse, Moshe says, 'A full omer of it shall be a safekeeping for your generations, and in the next verse, he repeats, 'put a full omer of manna into it... for a safekeeping for your generations.' Why did Moshe repeat the same command two times?"

b

Or HaChaim offers an approach that resolves all these questions:

that Moshe's intent was along these lines: First, he relayed to the people the exact words of Hashem's prophecy. "This is the thing that [HASHEM] has commanded: A full omer of it shall be a safekeeping for your generations." But, he said, "Hashem did not tell me who should take [the omer] and put it away for safekeeping, and He also did not tell me where it should be placed."

Rather, these exact words, "A full omer of it shall be a safekeeping for your generations, emanated from Hashem's mouth and He did not explain it to me further." Then, in the next verse, Moshe interpreted Hashem's words: "Moshe said to Aharon, Take one jar and put a full omer of manna into it; place it before HASHEM for a safekeeping for your generations. Moshe understood on his own that it was Aharon who was to take the omer, put it in a jar, and place it before Hashem."

Or HaChaim now explains that Moshe derived all these specifics from the instruction of Hashem that the omer shall be "a safekeeping":

With the wisdom of a wise person, [Moshe] accurately determined what Hashem meant. Moshe analyzed his prophecy and understood that the term "a safekeeping" is open to two interpretations. Since this term can be accurately

This is based on a word that is open to two equally accurate meanings, for which of [the two] can you exclude? — Moshe determined that Hashem meant both. — Moshe analyzed his prophecy and understood that the term "a safekeeping" is open to two interpretations. Since this term can be accurately

Or HaChaim presents both implications of "a safekeeping":

These are the two ways to understand what Hashem meant when He said that the omer shall be "a safekeeping": The first way is that the omer should be placed in an area that will protect it from contracting tumah. The second way is that the omer should be placed in an area that will protect it from theft.

Since both definitions are accurate, Moshe determined that Hashem wanted the omer of manna to be guarded both from theft and tumah. In order to fulfill both of these directives, Moshe instructed that the manna be put in a jar and placed in the Ohel Moed. Or HaChaim first explains how Moshe knew that the manna should be placed in the Ohel Moed:

2 אל תשים סמך

(לג) קח צנצנת א'. כשאמר משה: "מלא העמר ממנו למשמרת" לא הי' עוד משכן ועדות בישראל, וכשתוקם המשכן, אמר משה לאהרן, שיקח צנצנת ובה מלא אהערמ מן ויניח לפני ה'. רש"י. אבל קשה, למה עשו זכר למן בומן שהי' יורד עוד, ודי הי' לצות את ב"י לקחת ממנו ביום האחרון לידידתו מלא העמר למשמרת לדורות?

132 6

EINEI YISROEL R. Belsky

What is startling about the Mon is that we are meant to relate to this experience, and pattern our lives after those who ate it. The proof for this appears towards the end of the parshah, "זה הדבר אשר צוה ה' מלא העומר ממנו למשמרת לדורותיכם למען יראו את הלחם אשר האכלתי אתכם במדבר בהוציא אתכם מארץ מצרים — This is the matter that Hashem has commanded: A full omer of it shall be a keepsake for your generations, so that they will see the food with which I fed you in the wilderness when I took you out of the land of Egypt" (Shemos 16:32). Moshe Rabbeinu then instructed Aharon HaKohen, who placed the tzinzenes haMon, the jar of Mon, "לפני העדות למשמרת" — Before the Testimony, as a keep-

למשמרת" (16:34). It was placed in the Kodesh HaKadoshim, "As a keepsake for your generations."

Rashi states that the tzinzenes haMon was preserved in order to be shown to Klal Yisroel in the days of Yirmiyahu, and used as a mussar haskeil, a demonstration of the level of bitachon Klal Yisroel should attain. Rashi writes:

When Yirmiyahu rebuked the people, asking why they were not involved in Torah, the people would say, "If we set aside our work and involve ourselves in Torah, from where shall we receive our livelihood?" He took the jar of Mon out for them. He said to them, "See for yourselves the word of Hashem!" (Yirmiyahu 2:31). It is not written, "Hear!" but rather, "See!" In this manner, your forefathers were sustained. The Omnipresent has many messengers, many ways

With regard to the concern of theft, [Moshe] said to himself that the manna should be placed in the *Ohel Moed*, which is a guarded area. Furthermore, [the *Ohel Moed*] is the place where essential [items] of the Jewish people are placed, such as the Torah and the sacred service vessels. It therefore follows that the jar of manna should be guarded there as well, for it too is a vessel whose purpose is to teach a matter that Hashem wanted to demonstrate to future generations. Hashem did this as well with Aharon's staff (*Bamidbar* 17:25) and with the firepans of the assembly of Korach (*ibid.* v. 3). Since these items taught a lesson to future generations, they too were kept in the *Mikdash*. On account of this rationale, [Moshe] told Aharon to place [the jar of manna] before *HASHEM* - in the *Ohel Moed*.

Or HaChaim now explains how Moshe knew what type of vessel should be used for the manna: With regard to guarding the manna from *tumah*, [Moshe] said

In identifying what type of jar Moshe was referring to, [our Sages], of blessed memory, said (*Mechilta* to v. 33) that the word *תִּטֹּחַ* implies a [utensil] that insulates its interior from the *tumah* of another item outside of it. This refers to an earthenware vessel, which contracts *tumah* only through its interior. Therefore, if there is a cover fastened to it, it, and all that is inside of it, remains *tahor*. In order to ensure that the manna would remain *tahor*, Moshe told Aharon to put the manna into a sealed earthenware jug.

Or HaChaim has explained how Moshe knew that Hashem wanted the manna put into a sealed earthenware jug and placed before Hashem in the *Ohel Moed*. He now explains how Moshe knew that it was Aharon's responsibility to carry out this command:

We have explained that [Moshe] inferred these two details - that the manna be put into a sealed earthenware jug and that the jug be placed in the *Ohel Moed* - from the command of Hashem, when He told him that an *omer* of manna shall be a safekeeping. Now that Moshe determined that the manna shall be placed in the *Ohel Moed*, he further deduced that Aharon be the one who should take the manna and place it in the *Ohel Moed*, since [Aharon] is the primary Kohen who serves in the *Mikdash*, where the manna was to be stored. On account of these deductions, Moshe said to Aharon, "Take one [sealed earthenware] jar and put a full *omer* of manna into it; place it before *HASHEM* [in the *Ohel Moed*] for a safekeeping [from theft and *tumah*] for your generations."

Or perhaps, [the Torah] means as follows: When [Moshe] initially received this prophecy from Hashem, he immediately presented it to the Jewish people exactly as he had heard it from God. Most High. However, the prophecy was lacking some pertinent information, such as who is to carry out these instructions, the place where the manna should be put, and the place where the jar holding the manna should be placed. Therefore, [Moshe] did not know what to do, until a second prophecy came to him, and clarified his uncertainties. After receiving the second prophecy, Moshe told Aharon: Take one jar and put a full *omer* of manna into it; place it before *HASHEM*. According to this explanation, we can easily understand what [the Torah] means when, at the end of this occurrence, it says (v. 34): As *HASHEM* had commanded Moshe, you should not think in your mind that the details that are not explicit in the command of Hashem, which are the three details I have mentioned, Moshe determined on his own. For, in fact, it is not so. Rather, even the details were as *HASHEM* had commanded Moshe; the entire prophecy emanated from the mouth of the Most High.

8 R. Belsky:

Indeed, even when it cannot be physically shown to them, Klal Yisroel are supposed to look towards the Mon, and it is to serve as a *mishmeres* in every single generation. The Jewish people are instructed to adopt a lifestyle patterned after that of the *ochlei haMon*.

The Torah tells us from the outset why Bnei Yisroel were fed the Mon: So I may test them; will they follow My Torah or not? (*Shemos* 16:4). The experience of the Mon was to define Klal Yisroel as the *Am HaTorah*, the people of the Torah. Indeed, Chazal tell us, "The Torah was only given to those that partook of the Mon." The Mon, therefore, was a prerequisite for Kabbalas HaTorah. In what way did the Mon prepare Klal Yisroel for receiving the Torah?

הגאון ר' יצחק הוטנר זצ"ל (שבועות ט"ז) מיישב, שישנם שני דרכים

להשיג מזון: או על ידי תפילה לקב"ה אדון העולם, או להיעשות חייל בצבאו של המלך - שאז כל הצטרכויותיו מוטלות על כתפי המלך. לפיכך, מי שאין תורתו ואומנותו, זקוק להתפלל לקב"ה שיספק לו את צרכיו, אך מי שתורתו ואומנותו נחשב כמשרת בצבא המלך [כמו הכהנים והלויים] - וכפי שעולה מדברי הרמב"ם דלעיל, וזה עצמו מעניק לו את הזכות שהצטרכויותיו יהיו מוטלים על כתפי המלוכה, לפיכך הוא אינו זקוק להפסיק לתפילה למען השנת צרכיו.

to arrange for the sustenance of those who fear Him." In this way the Mon served as a *mishmeres l'doroseichem*, a keepsake for your generations.

7 727 ב"ה

ויתכן שנאמר כי מה שצוה בזה לאהרן שבה לרמזו בי הכהנים הלוים מורי התורה שעתידין לצאת מאהרן יהיה מוונתם בהורחה ולא בעמל כאוכלי המן, וכענין שכתוב (דברי הימים ב לא) ויאמר לעם לירושלם לתת מנת הכהנים והלוים למען יחזקו בתורה, והזכיר תחלה והנה אותו לפני ה' לבאר כי מוון תלמידים חכם שבכל דור דורו הוא מסור לשם יתברך והוא מונח לפני ה' ועל כן אמר והנה אותו לפני ה' למשמרת לדורותיהם כי הוא לפני ה' יתברך מונח ושומר לדורות, והוצרך לרמזו זה לפי שהתורה היא ממקור החכמה העליונה והחכמה תחיה בעליה והיא היא מקור הברכה והחיים האמתיים וכענין שכתוב (תהלים קלד) שאר יריכם קידש וברכו את ה', ועל כן ראוי להיות הפרנסה והמזון שהם חיי הגוף רבקים בתורה שהיא חיי הנפש, ואחר כך לפני העדות כי הניח מן המן למשמרת לפני העדות להיות לאות ולענין לדורות למען יראו את ה' והללם, ומפני זה הזכיר בינתים כאשר צוה ה' אל משה והיה הכתוב ראוי לומר ויניחוהו אחרן לפני העדות למשמרת כאשר צוה ה' אל משה אבל באר כי מוון בעלי התורה שמור ומנח לפני ה' כאשר צוה ה' את משה בהר סיני שאמר לו (שמות לד) פסל לך שיהיה הפסל שלו, וכמו שדרשו רבותינו דיל שמשם נחששו ומשם יזמן לו הקב"ה פרנסתו.

רכו 9 727 ב"ה לעבודך באמת בשלח

מהי התועלת, שעם ישראל לדורותיו יראה את הלחם שהקב"ה האכיל את עם ישראל במדבר?

מביא רש"י בשם חז"ל: "בימי ירמיהו, כשהיה ירמיהו מוכיחם למה אין אתם עוסקים בתורה, ענו לו, אם נניח מלאכתנו ונעסוק בתורה מהיכן נתפרנס, הוציא להם צנצנת המן, אמר להם: 'אתם ראו דבר ה', 'שמעו' לא נאמר, אלא 'דאו', בזה נתפרנסו אבותיכם, הרבה שלוחין יש לו למקום להכין מזון ליראיו'.

נמצא מדברי חז"ל, שהקב"ה ביקש ללמד את עם ישראל לדורותיו, שהוא ידאג להכין מזון לאותם שמניחים מלאכתם ועוסקים בתורה, שהרבה שלוחין למקום להכין מזון ליראיו.

המלבי"ם אומר, שהעמדת צנצנת מן למשמרת לדורות באה להורות, שעניני המן לא היה נוהג במדבר בלבד אלא הוא עניין קיים ונוהג לדורות, "שכל מי שינרש ויפריש עצמו מעניני העולם אל התורה והעבודה, יזמן לו ה' לחם חוקו בלא עמל ויגיעה ויהיה מאוכלי המן'.

וכך גם כותב הנצי"ב, "שהיה בזה הוראה מן השמים לדורות, שה' יתברך מסייע למי שנותן נפשו לשקידת התורה. ואע"ג שלא יהיה באופן נעלה כזה, דהיינו שירד לו מן השמים, שהיה בו שפע גשמי נעלה במיוחד, מ"מ השגחתו הפרטית ישנה בכל דור שלא יהיו מפריעים לשקידה, ומסירים ממנו עול דרך ארץ- הוא עול הפרנסה'.

וידועים דברי הרמב"ם בסוף הלכות שמיטה ויובל (פרק י"ג הלכה י"ב), "שלא שבט לוי בלבד, אלא כל איש ואיש מכל באי העולם אשר נדבה רוחו אותו והבינו מדעו להבדל לעמוד לפני ה' לשרתו, והלך ישר כמו שעשה האלוקים ופרק מעל צוארו עול החשבונוות הרבים אשר ביקשו בני האדם" - [אנו היינו מגדירים את האיש שמקדיש את חייו לעמוד לפני ה' ולשרתו, כצדק נעלה ביותר וכ"בעל מדריגה", ואילו הרמב"ם מגדיר אותו: "ההלך ישר כמו שעשה האלוקים" - זה הכל, הוא ישר ולא עקום ופתלתל] - "הרי זה נתקדש קודש קודשים... ויהי ה' חלקו ונחלתו, ויזכה לו בעולם הזה דבר המספיק לו, כמו שזכה לכהנים וללוים'.

Rabbeinu Bachya (16:33) deduces an additional insight from this pasuk. The man was placed right next to the sefer Torah to symbolize that when a person chooses a profession with which to support himself and his family, it should preferably be one that will keep him close to Torah.

A person's place of employment, office surroundings, and coworkers often put him in a situation which is antithetical to Torah. He feels he has no choice if he wants to advance in his career and earn a comfortable salary. Therefore, from the words of Rabbeinu Bachya we can learn that it is worthwhile for a person to accept a lower-paying job with less opportunity for professional and financial advancement and remain in the wholesome, pristine

15

Einei Yisrael

Bitachon

One of the primary messages of the Mon is *bitachon*: the trust and confidence that a person has that HaKadosh Baruch Hu will care for his needs. Each morning, Bnei Yisroel would go out to seek their liveli-

hood for the day, taking their pots and vessels out of the encampment, and collecting the Mon that had fallen during the small hours of the morning. HaKadosh Baruch Hu could have caused the Mon to fall at the entrance of the tent of every family, as indeed He did for the very great tzaddikim. Instead, HaKadosh Baruch Hu caused the Mon to fall only outside the encampment, an area of twelve square *mil* (*Sotah* 34a), roughly twelve square kilometers. This means that most of the Jews were required to walk a significant distance to collect their Mon.

The purpose of this was to impress upon the hearts of the Jewish nation, the relationship between *hishtadlus* – the effort one exerts to make a livelihood, and *parnasah* – the livelihood itself. If a Jew refused to go out and collect the Mon, he would go hungry, and this demonstrated that it was necessary to make an effort to earn one's livelihood. Yet, it was equally obvious that the Mon did not appear through any human endeavor. It was *lechem min haShamayim*, bread from the Heavens, and no one could claim that his effort had brought the Mon to earth.

The relationship between *hishtadlus* and *parnasah* was to remain the same even after the Mon ceased to fall, when Klal Yisroel would enter Eretz HaKodesh and take the necessary steps to bring out the *lechem min ha'aretz*, the bread from the earth. It is not man who creates the bread which he eats, but rather, HaKadosh Baruch Hu is the One Who brings bread from the earth. Nevertheless, if man does not take the time to plow and sow, he will not reap the harvest of Hashem's bounty. Bitachon, trusting that HaKadosh Baruch Hu is the only source of sustenance, is the basic lesson of the Mon; a principle intended to guide Klal Yisroel throughout the ages.

One's dedication to upholding the Torah even in difficult circumstances is severely compromised without bitachon. How can a person be expected to let his land lie fallow in the Shmittah year? How is he to leave his estate unguarded three times a year for the festivals in order to make the ascent to Yerushalayim and appear before the Living God, or take *ma'aser*, or any number of mitzvos that require a person to risk his welfare or his life? Only if he realizes that all he possesses,

his health, and his life, have come to him from the Ribbono Shel Olam, that he is sustained first and foremost by Him, only then will a person be truly free to direct his effort and energy towards fulfilling the precepts of Hashem's Torah.

מתוך דברי הגר"י הוטנר, למדנו ביאור נוסף בהבטחה האלוהית לספק מזונם של לומדי התורה ללא שיצטרפו לעסוק לפרנסתם, כי מי שמוסר את עצמו לעסק התורה הקדושה הוא מכניס את עצמו בזה לצבאו של המלך, וחוא קונה בכך זכות לקבל את כל צרכיו מאוצר המלוכה בתורת חייל בצבא המלך, ומשום כך הוא פטור מלהשתדל בעיסוק בצרכי פרנסתו.

חידושו של המשך חכמה

12

תוספת נכבדה מצאנו בדברי ה'משך חכמה'

ובחזקת: לכאורה יש להעיר, מדוע לאחר שכתבה התורה להניח מן למשמרת לדורות "למען יראו את הלחם אשר האכלתי אתכם במדבר" – הוצרכה התורה להוסיף: "בהוציאי אותם מארץ מצרים", שזה דבר הידוע ומובן מאליו?

מבאר ה'משך חכמה', שהכתוב מלמדנו בזה שכל נחשוב שההשגחה הפרטית לפרנסה באופן ניסי מובטחת רק למי שכבר דבוק בדרכי ה' ומנהיג עצמו בדרך בלתי טבעית, שרק לו לבדו יש רשות להשליך על ה' יתברך, אבל כל זמן שלא הגיע לדרגה זו, אינו רשאי לסמוך על הנחמה והשגחה ניסית –

לכן אמר הכתוב, בא וראה, אימתי האכלתי מן לישראל, כלום לאחר שנתתי להם תורה? הלא תיכף בהוציאי אותם ממצרים האכלתי אתכם את המן! * מסיים ה'משך חכמה': "לכן כל איש אשר ידבנו לבו לקבל עליו עול דרכי ה' ותורתו, בל ידאג מאין יבוא עזרו, כי אף אם לא הסיח עדיין מלבבו כל עניני העוה"ז ולא הורגל בתורה, רק מטרת לבבו גלוי להיוודע תעלומה [הקב"ה] כי כוונתו להתאמץ במעוז התורה, יחלצוה ה' ולא יעזבו ויזנו פרנסתו מקודש".

זאת צענת חזן ב ותלמודו ביה

ר קרא

15

מצוה זו של הנחת המן למשמרת לא נאמרה מיד עם ירידת המן, שהרי אהל מועד טרם הוקם. אך כבר בשנה השנייה, לאחר שהוקם המשכן, הצטוו בני ישראל על הנחתו של המן למשמרת. מדוע נאמרה מצוה זו בראשית נדחיהם של בני ישראל במדבר? וכי לא מוטב היה כי יצטוו במצוה זו ביום האחרון לירידתו של המן?

מסתבר שגם אם היו עושים זאת ביום האחרון לירידת המן, לא היתה פעולה זו מתבצעת באותם רגשי קדש כמו עתה, כאשר נצטוו על כך עם הקמת המשכן זו כוחה של שגרה. יש מקום להתפעלות ולהתרשמות בחישים הראשונים, אך עם חלוף הזמן, לאחר ארבעים שנה, היה רישומו של המן מתפוגג והוא היה מתקבל כמשהו המובן מאליו. רישומו של חסד היה נשכח והדבר היה מתקבל כמשהו טבעי.

כי זה כוחו הגדול של הרגל. כדי שתהיה ההנחה בשמחה וברגשות קדש היה מן הראוי שתבצע עוד בהתחלה, כשירדת המן נתפסה כפלא החורג מגבולות הטבע.

ככלל אורבת השגרה בכל עת לפתחו של האדם. מסיבה זו נצטוו לחוש ולהרגיש כי דברי התורה יהיו בעינינו בכל יום כחדשים. ואף ההתייחסות אל המן לא חורגת מהרגל זה. ראייה לכך התנהגותם של בני ישראל הבאה לידי ביטוי כאשר התלוננו על המן ואמרו: "בלתי אל המן ענינו". המן כבר היה להם לזרז כתרצאה מהשגרה. לא היה, איפוא, טוב יותר מהנחתו של המן למשמרת כבר בראשית תקופת ירידתו.

* "זה הדבר" - ענין הבטחון בו יתברך הוא יסוד חיותינו, קודם למצוות ואינו תלוי בהם. וכל אחד מישראל באשר הוא, ששם מבטחו בה' אלקיו, וכל אשר יבקש באמת בתום לבבו, תענה בקשתו. כי זה מהותו של עם ישראל. וכמה נפלאים דברי חז"ל: "רבים מכאובים לרשע, והבוטח בה' חסד יסובבנו" - אפילו הוא רשע.

וה' הגר"א (אבן שלמה פ"ג): ומי שלבו טוב במדת הבטחון אע"פ שעובר עבירות חמורות הוא יותר טוב ממי שמחוסר בטחון שע"ז בא לידי קנאה ושנאה, אע"פ שעוסק בתורה ובגמ"ח שכל זה אינו אלא לעשות לו שם, עכ"ל. אם אינו מהבוטחים בו יתברך בחכמה שצדקותו אינה אמיתית ולא בה הפץ ה'. באשר יסוד האומה להיות בוטחים בו יתברך, כגמול עלי אמו.

וכ"כ הסבא קדישא הכהן הגדול מאחיו: ודע עוד דמדת הבטחון אין תלוי בזכותים, שאפילו הוא אדם שאינו הגון אך שחזק בטחונו בה', כה הבטחון מגין עליו ומתחסד עמו הש"ת. כ"כ הגר"א (ודלא כחובת הלבבות): ושמעתי שכן איתא במדרש על הפסוק "רבים מכאובים לרשע והבוטח בה' חסד יסובבנו", וכן מוכח פשטיה דקרא "עין ה' אל יראיו למיחלים לחסדו להציל ממות נפשם ולחיותם ברעב" ומדלא כתיב יראיו המיחלים לחסדו משמע דתרי מילי נינהו. ושמענו מזה דאפילו איננו עדיין בכלל כת יראי ה' רק הוא מיחל לחסדי ה' ג"כ עין הקב"ה עליו להחיותו ברעב. (שם עולם לח"ח).

וכל חיינו מוכיחים על זה. אנו רואים בעליל בחיי חיותינו חיוס - יומיים על כל צעד ושעל "עין ה' אל יראיו" ובפרט שהם גם "המיחלים לחסד".

18

קד

משנת

בשלח

רבי אהרן

הנה פרשת המן היא יסוד לימוד * הבטחון לדורות, וכדכתיב בקרא (דברים ח, ג): "למען הודיעך כי לא על הלחם לבדו יחי האדם כי על כל מוצא פי ה' וגו'", וכתב באבן עזרא: "כי זהו הגדול מכל המופתים כי התמיד ארבעים שנה" ע"כ. ובאמת כל ההנהגה הבלתי טבעית שביציאת מצרים ובמדבר היא אך ללמד לדורות את האמיתיות, ובתוכחה שבמשנה תורה הוזכרה כמה פעמים ההנהגה בהשגחה פרטית, ללמד כי ההנהגה הנראית כטבעית - היא לעולם בהשגחה פרטית

ביחוד, וציותה התורה ליתן במשכן צנצנת המן, למען יראו וידעו הדורות הבאים, וילמדו גורי ההשגחה הפרטית מעצם יריות המן, ומכל המופתים הגדולים והנוראים שהיו קשורים לענין המן.

והנה הבטחון הוא שורש ויסוד * ההשפעה מלמעלה, וכדכתיב (איכה ג, כה): "טוב ה' לקווי נפש תדרשנו", וזהו שנאמר (ירמיהו י"ז, ז): "ברוך הגבר אשר יבטח בה'", ובהיפך (שם י"ז, ה): "ארור הגבר אשר יבטח באדם ושם בשר זרועו", והיינו

שההשפעה ותוספת הברכה, ומאידך החסרון בשפע - תלויים וקשורים במדת הבטחון, כי הרי תכלית הבריאה היא ההכרה שמקבל ומושג בכל רגע ורגע ובכל תנועותיו מהקב"ה, וזהו עיקר הבטחון.

ולא רק הבטחון בנוגע לעתיד בלבד, אלא גם הבטחון וההכרה בנוגע לעבר, וכמו שאמר יעקב (בראשית מ"ח, ס"ז): "האלקים הרועה אותי מעודי", ונאמר (ישעיהו מ', י"א): "כרועה ירעה צאנו", ומהו גופא גובע הבטחון לענין העתיד, ולפיכך כל ההשפעה בכל חלקי הבריאה היא בשביל הכרת האדם השלם, ומה"ט הבוטח בה' חסד יסובבנו, ואמר חז"ל: "רבים מכאובים לרשע והבוטח בה' חסד יסובבנו, אפילו רשע הבוטח בה' - חסד יסובבנו" (ילקוט תהלים ר' תשי"ט).

ואחרי שיסוד השפעת הטובה בעולם הוא ע"י בטחון שבוטח בהקב"ה - הרי הוטבע בבריאה שכך יהיה סדר ההשפעה ושהוא מקור הברכה, וכדכתיב (איכה ג, כה): "טוב ה' לקוי נפש תדרשנו", ומי שיש לו בטחון מקבל לפי הסדר * שהוקבע, "ברוך הגבר אשר יבטח בה' וגו'" (ירמיהו י"ז, ז), אבל מי שאין לו בטחון וחסרה לו ההכרה שהכל בא מידו של הקב"ה, הרי זה עכוב גדול - ח"ו - בהשפעה, וכל העושה טובה למי שאינו מכיר בה הרי הוא כמי שזורק אבן לחמתו, ואינה טובה ואין מן הנכון לעשותה, ובאופן זה הרי יודקק האדם לחסד מיוחד, ויגדל הקושי, כביכול בעשייתה.

20

ולפ"ז נמצא דזה שחסר לו מדת הבטחון וההכרה שהכל בא מידו של הקב"ה - בזה חסר לו יסוד ודרך ההשפעה שנקבע בטבע הבריאה, וא"כ כל מה שמשג באורח טבעי הוא עבורו למעלה מן הטבע, ולא זו בלבד שהוא צריך להשתמש בחסד למעלה ראש להשגת הכרחיותו, ובוזה הרי הוא גורם שאין מגיע לו שום דבר עבור מעשיו - אלא שיש עליו חביעה שמטריח - ח"ו - כלפי מעלה, להשפיע חוץ מן הסדר. ואף כי גם במצב זה הקב"ה משפיע בחסדו,

שאם כי מרוחק הוא ממנו ע"י מעשיו וע"י דעותיו הכוזבות, מ"מ "השוכן אתם בתוך טומאותם" כתיב (ויקרא ט"ז, ט"ז), אבל כמה גדולה התביעה שגרם לזה הקושי, שהוא נגד רצון העליון והמכון בבריאה.

ועוד מתועליות הבטחון, דאחרי שע"י הבטחון הוא קרוב לבורא ודבק בו, הנה ההשגחה עליו היא ג"כ באופן גלוי * יותר, דהיינו באופן שיוכל להכיר סימני ההשגחה, וע"ז נקל לו להתחזק יותר בהכרתו, משא"כ אם אינו בטוח - אף שמקבל צרכיו, מ"מ חסרה לו ההתבוננות וההתחזקות היוצאת ממנה, ועוד שהוא מושגח בהסתר פנים, דהנהגה עם האדם היא מדה כנגד מדה כידוע, וזהו הפסד גדול בכל הענינים.

הגר"י לוינשטיין זצ"ל נשאל פעם ע"י אי' מתלמידיו מדוע הוא מרבה לדבר בעניני חיזוק אמונה, וכי אמונה היא מהדברים הצריכים חיזוק, הלא כל העולם כולו מורה אמונה בשיחה המובאת בספרו **"אור יחזקאל - אמונה** (עמ' ר"א) השיב לשואל ואמר שטועים אנו טעות גדולה במהות חבנת האמונה וסבורים שההכרה באמונה שנרכשה על ידי תינוקות בביה"ס, גם היא תיקרא אמונה. אך אין זה כך. **אמונה ויראת שמים קשורים זה בזה.** האמונה מביאה לידי יריש, ודרך היראה מגיעים להכרת אמונה. כל אמונה שאינה מביאה ליראה - אינה מכלל אמונה. מעתה, הואיל ורחוקים אנו מיראה ואמונתנו לא הביאה אותנו ליריש, ע"כ שגם אמונתנו אינה נקראת אמונה.

הדרך האמיתית לאמונה תמימה ללא הרהור ופקפוק כלל, היא ב"השבות אל לבבך". פירושם של דברים, שיחזור אדם וישנן לעצמו את יסודות האמונה ועיקריה. בלי זה לא תיקבע אמונה בלבו. ולכן, דור המדבר שראו בעיניהם ממש, זכו להגיע לאמונה. אנו שלא ראינו בעינינו, חייבים לצייר בנפשנו ציורים מקבלת אבות, עד שיושרש הדבר עמוק בנפשנו. לכן חייבים אנו לעסוק ולחזור ולעסוק בעניני יצי"מ.

רבים הם הדברים שמהם אפשר להתחזק באמונה. אחד מהם הוא נס המן. איתא במדרש רבה (שמות כה, ג): **"ואומר פותח את ידך ומשביע לכל חי רצון"**, לכל חי מזון - אין כתיב כאן, אלא לכל חי רצון - שהוא נותן לכא"י כל מה שהוא מבקש וכי'. ואם תמה אתה על הדבר, ראה מה עשה לישראל בעוה"י. שהוריד להם המן שהיה בו כל מיני

איתא בגמ' (יומא ע"ו): **"ישאלו תלמידיו לרשב"י מפני מה לא היה יורד להם לישראל מן פעם אחת בשנה? א"ל אמשול לכם מלח"ד למלך ב"ו שהיה לו בן וקבע לו פרנסתו פ"א בשנה, והיה מקביל פני אביו פ"א בשנה. אמר המלך: "אקבע לו פרנסתו בכל יום ויום, לא ראוי לו שיקבל פני אביו כל יום". אף כן ישראל. מי שיש לו ד' וה' בנים היה דואג שמה למחר לא ירד המן, ונמצא בני ביתו מתים ברעב. נמצא כל ישראל מכוונים לבם לשמים".** והדברים נוראים! כלל ישראל; דור דיעה, שהיו במדבר וראו את הקב"ה בחוש בכל שעה מ"מ הוצרכו לכך שירד להם מן בכל יום מאת השי"ת, שיעמוד וימציא להם מן למחר, כיון שיתכן שהאדם ישכח את ה' אף בשעה שנמצא במדבר, הואיל והכל מזומן לו אינו צריך לבקשה מיוחדת. לכן היתה דרושה בכל יום התעוררות מחודשת, ולצורך זה ניתן המן בכל יום.

על אחת כמה וכמה אנו במצבנו שהנהגה נסתרת, ואיננו רואים את כבי' ית' בחוש, ודאי שיתכן שתגבר השיכחה עלינו. ולכן הוצרכנו להתעוררות ולהתחזקות מחודשת בכל שעה. ומפני זה ציוה הקב"ה את ישראל לעמוד בתפילה ג"פ ביום כדי שרגיש כל הזמן שאנו צריכים לבקש מחדש מאת הקב"ה. ובעת שלא נתחזק כל שעה, יתגברו עלינו הכוחות הגשמיים ונשכח את השי"ת ונדאג ליום מחר. כן כל מצות ת"ת הוא בענין זה, כדי שנעמוד תמיד בעסק עם השי"ת, ואז לא נשכח את הקב"ה ונטכח להגיע לאמונה שלימה.

זאת התורה

רמח

25

מסביר זאת המלבי"ם: ויאמר משה זה הדבר אשר צוה ד', טעם הציצוי הזה ללמוד, שענין המן לא היה נהג במדבר לבד, כי הוא ענין קיים ונהג לדורות. שכל מי שיגור מעניני העולם אל התורה ואל העבודה, יזמין לו ד' להם חוקו בלא עמל ויגיעה ויהיה מאוכלי המן. וכתב הרמב"ם: כמו ששבת לוי היה כולו פנוי לעבודת ד' ופרנסתו מאת ד', כן כל מי שעוסק בתורה ופורש את עצמו מן העולם, הקב"ה נותן לו פרנסתו. וזה כענין המן שהיה כדי שיוכלו לעסוק בתורה כמי' לא ניתנה תורה אלא לאוכלי המן...

מדוע באמת לא ניתנה תורה אלא לאוכלי המן? וכי אדם שיש לו כל טוב, שקט, רוגע ורווחה כלכלית, לא ינתנה לו תורה? האם יש ענין דוקא במצב של "אכילת מן", כדי לזכות ולטפס בסולם העולה בית א-ל? אלא תזונתם של בני ישראל במדבר, היתה ניסית. הם התפרנסו מיד ד', שלא בדרך הטבע. לכאורה, דוקא זה סיפק להם רוגע ומשענת. מה טוב יותר מאשר לקום בבוקר, ולמצוא אוכל בפתח אוהלך? אולם למעשה, היה במציאות הזה, גם משהו טורד מנתנה ועובר שלה: מה יהיה מחר? מי מבטיח מה ילד יום? מנין לנו שגם בעוד שבוע, חודש, שנה, יהיה לנו אוכל - בהעדר תשתית חקלאית או תעשייתית, בשל מסע הנדודים במדבר?

לא היתה להם שום תעודת בטוח לשלוח. ההווה הורוד היה צבוע בצבעי סימן שאלה. אולם, זו בדיקת היתר המטריד! זהו בדיוק היה הנסיון! המן היה "בית ספר" לאמונה ובטחון. אדרבא, דוקא לשם כך הוא נועד! שאלו תלמידיו את ר' שמעון בן יוחאי: מפני מה לא ירד מן לישראל פעם אחת בשנה? אמר להם: אמשול לכם משל, למה הדבר דומה? למלך בשר ודם שהיה לו בן אחד. פסק לו וזוהו יום היתה מקביל פניו בכל יום. אף ישראל, מי שהיו לו ארבעה וחמשה בנים, היה דואג ואמר: שמה למחר לא ירד מן ונמצאו כולם מתים ברעב? ונמצאו כולם מכוונים את לבם לאביהם שבשמים. (ילקוט שמעוני, שמות ר"ט).

הנסיון של בני ישראל במדבר היה - האם ימשיכו ללכת בדרך ד' - גם כש"עתידם הכלכלי" לוט בערפל והמחר נסתר מהעין? אולם המציאות הזו, חוסר הוודאות הזו, היו מכוונים, כדי שיתנו את לבם לאביהם שבשמים, הקב"ה לא הוריד את המן אחת לשנה. רבי שמעון בר יוחאי מלמדנו, שהמגמה שמאחורי ירידת המן מידי יום ביומו, נועדה לעורר חרדת עתיד ודאגת מחר. מגמתה היתה לפזר את השלוחה והשאננות, במחכוך, בשיטה! כי רק מי שאינו יודע מה ילד יום, יוכל לחדד את חושי הבטחון. רק מי שאין לו שאננות או ודאות של מחר אשר יביא אל ביתו את ה"זמון" מאלו, רק הוא יוכל לבצר את תחושת הבטחון. אדם שיש לו משכורת קבועה, קשה לו יותר להגיע לבטחון. כי הוודאות הזו, מקלקלת. לא ניתנה תורה אלא לאוכלי המן, רק להם תורה לא ניתנה אלא לאלו שהינם חסרי ודאות אודות המחר שלהם, כאוכלי המן. כן, גם בימינו, גם עכשיו. כי "ענין המן לא היה נהג במדבר לבד, אלא הוא ענין קיים ונהג לדורות".

מטעמים והיה כל אחד מישראל טועם כל מה שהיה רוצה. שכן כתיב (דברים ח) **"לא חסרת דבר"**. מהו "דבר"? כשהיה מתאוה לאכול דבר והיה אומר בפיו אילולי היה לי פיטמא אחת לאכול, מיד היה נעשה לתוך פיו טעם פיטמא. דבר היו אומרים, והקב"ה עושה רצונם. א"ר אבא: אף דבר לא היה אומר בפיו אלא חושב בלבו מה שנפשו מתאוה, היה הקב"ה עושה רצונו והיה טועם טעם מה שהיה מתאוה". כל הדברים האלה חייב אדם לצייר בנפשו כדי שלא תעלה בלבו מחשבה קלה של כפירה. כי **חובת האמונה היא שיהיה הכל מוחשי** כשם שהיה מוחש בעיני דור המדבר. ולכן חוייבנו לאכול להם-משנה בשבת, כדי להשריש את נס המן אצלנו.

בנוסף לזה יש להתפעל ממה דאיתא בחז"ל (יומא ע"ו) שאת נס המן ראתה כל הבריאה כולה: **"מן שירד להם לישראל היה מתגבר ועולה עד שרואים אותו כל מלכי מדינת ומערב, וכנאמר תערוך לפני שלחן נגד צוררי"**. ולא עוד אלא שהקב"ה צוה למשה: **"קח צנצנת אחת ותן שמה מלא העומר והנח אותה לפני ה' למשמרת לדורותיכם"**. ובאמת הנביא ירמיה הוציא את צנצנת המן והראה לישראל היאך הזין ה' את בניו במדבר. הרי לנו **שאכן התורה דורשת מהאדם שהאמונה תהיה חושית**, ולכן ציונה על נתינת הצנצנת למשמרת כדי שיוכלו הכל לראות בעיניהם את נס המן.

עוד נאמר בענין נס המן: **"זה הדבר אשר צוה ה' לקטו ממנו איש לפי אכלו וגו' ויעשו כן בני ישראל וילקטו המרבה והממעט"** וגו'. מסביר רש"י: **"יש שלקטו הרבה ויש שלקטו מעט, וכשבאו לביתם מדדו בעומר ומצאו שהמרבה ללקט לא העדיף. וזהו נס גדול שנעשה בו"**. זו היתה מטרת נס המן להראות לאדם שכוחו ועוצם ידו אינם מוסיפין לו מאומה. וכדאיתא במסכת ביצה (ט"ז): **"מזונותיו של אדם קצובין לו מראש השנה"**. ולכן המרבה לא העדיף והממעט לא החסיר, שכיון שנגזר ע"י הקב"ה שיהיה לאדם עומר לגולגולת לא פחות ולא יותר, לא הועיל כלל למרבה מה שהוסיף על מה שנגזר לו. הנביא אומר: **"עושה עושר ולא במשפט, בחצי ימיו יעזובו" (ירמ' יז)**. כאשר אדם עושה עושר שלא כפי שנגזר לו, לא יחנה ממנו אלא בחצי ימיו יעזובו. כך הם דרכי שמים. ולא רק במדבר היתה כך הנהגת הקב"ה, אלא תמיד זוהי הנהגתו ית'. רק שעתה הנהגתו נסתרת, ואיננו רואים זאת. אבל הנהגתו ית' במדבר מלמדת שלעולם כך הם דרכי שמים. ולא יעזור לו לאדם כלל, אף אם יחטוף ויקח יותר ממה שנגזר עליו.

שיעור נוסף באמונה שאפשר ללמוד מן המן, הוא באי ירידתו בשבת. לאחר שמשה אמר להם "היום לא תמצאוהו בשדה", נאמר: **"ויהי ביום השביעי יצאו מן העם ללקוט ולא מצאו"**. בעת שאין לאדם רשות מן השמים, לא יעזרו כל מאמציו - הוא לא ימצא יותר ממה שצוה ה'. יסודות אלו נלמדים מנס המן. **אילו היו הדברים האלה קבועים עמוק בתוך נפשנו, היה משתנה כל מהלך חיינו.** היינו עוסקים בתורה וביראה בלי להתפנות כלל לדאגה להשגת "תכלית" וכי'. אז היינו מבינים שהדאגה וחיפוש התכלית לא יוסיפו מאומה. כמו"כ היו מתבטלות מאלוהיו כל המידות הרעות, שסוד חקנאה ועין הרע נובע רק מתוך מחשבותינו שמעשינו יכולים להוסיף לנו יותר ממה שהוקצב ע"י השי"ת.

והנה אותו וגו' לדרתכם" כתב רש"י, בימי ירמיהו כשהיה ירמיהו מוכיחם למה אין אתם עוסקים בתורה והם אומרים נניח מלאכתנו ונעסוק בתורה מהיכן נתפרנס? הוציא להם צנצנת המן אמר להם אתם ראו דבר ה', שמעו לא נאמר אלא ראו, בזה נתפרנסו אבותיכם, הרבה שלוחין יש לו למקום להכין מזון ליראיו, ע"כ.

ומדוע באמת נגנזה צנצנת המן, הלא אנו צריכים לה, שהלא בכל דור יש הטורנים - "אם נניח מלאכתנו ונעסוק בתורה מהיכן נתפרנס", ואם היתה קיימת צנצנת המן, הרי שהיה בזה בכדי תשובה שאין עליה פירוק.

והנראה ברור דדוקא בשעה שישאל יושבים על אדמתם ואיש תחת גפנו ותאנתו, וזרע בשעת זריעה וחורש בשעת קצירה, אז אפשר היה לטעות ולשאל נניח מלאכתנו ונעסוק בתורה מהיכן נתפרנס, ואז הוצרכו לתשובה והוכחה מצנצנת המן, אבל בזמן החורבן עינינו רואות שלא הטורה במלאכה הוא הגורם לו להתפרנס, ולא יתכן טועים שיחשבו כי העסק בתורה יפריע לפרנסה כי כל חיינו תלויים על בלימה ומאן דיחייב חיי יחיב מזוני, ולכן א"צ תשובה והוכחה לשאלות הנ"ל, והרצאה לראות רואה גם מבלעדי צנצנת המן⁸¹.

29 R. Hirsch

34 As God had commanded Moshe at the first fall of the manna, Aharon — later on, when the ark with the Tablets of the Covenant was constructed — set the manna-container down.

30 כח שלח - שו"ת

ביאור טענתו נראה עפ"י מה שיד הרמב"ן סוף פרשת בא (יג טו) כי מן הניסים הגדולים המפורסמים אדם בא לידי הכרה בניסים הנסתרים, לידע ולהאמין שאין בהם טבע ומנהגו של עולם, אלא הם כולם ניסים בגזירת עליון, ובודאי זה כך גם בענין הפרנסה, אשר באמת הוא בגדר נס בכל הדורות כמו בדור המדבר, אלא שבכל הדורות זה בגדר נס נסתר, ובמדבר היה בנגלה.

וזו היתה איפוא טענתו של ירמיהו לישראל, כי מהנס הגולה שהראה הקב"ה בפרנסת דור המדבר, צריכים לבוא לידי הכרה גם בנס הנסתר, לידע נאמנה שאין להם צורך לדאוג מהיכן יתפרנסו, כי הפרנסה היא בגדר נס מהקב"ה הן ומפרנס אותנו תמיד בכל עת ובכל שעה.

הוא לזכר ויעמוד למשמרת. ויתקיים בזה פ"י מאמר יח' ח"פ כאשר צוה ד' [כ"ק. כאשר ר"ל בשביל]. כיוון מחמת שצוה ד' . כיצד יכולנו לקיים ולעשות פעולה זו וזה רומז כ"ל ללמד דעת אחרת. כי על כל מולא פי ד' יחיה האדם. אשר ככל תלוי במאמרו יח'. להשפיע ולהתקיים. הוא המון. הוא המון. והוא עמו ואלו מרעיו. עליו להשתוקק ולקוות רק אליו יח'. וזה ויחיהו אהרן. שיהיה שובבניא למעורריתא. כידוע המעורר פ"י ומשוקם כ"י לאצטו שבעמים. זה שאמרנו בסעודה הקודמת כי אנצית גי' בריית חיים [כ"ק. כי בריית הוא כחי' חיבור] המשפיע והמקבל [כ"ק. כידוע פ"י] שיתעורר השפעת חיים ממקור חי החיים ע"י הכשרת והשתעוררות המקבלים. וזה מתעורר על ידי אהרן הכהן. כדכתיב ברייתו היתה אמו החיים וכו' וכו' :

ונזכר לפרש בזה מאמר חז"ל. קשים מזוהרין של אדם. כק"ס. וכמ"כ קשה צונו של אדם כ"י. שידוע פלא הלשון. איך שייך לומר דבר קשה לפני המקום ב"ה. ולדברנו י"ל שחז"ל נהנו לו על טבע. שבעת שיראה אדם עצמו בדוק. וקשין מזוהרין. של אדם. או בעניני צוה. העלה הישגה לזכר. שיתנהג כמו בקריעת י"ס. שידוע מדרש חז"ל על פסוק. לאיתנו. לחננו. שמתאלי התנהג הקב"ה בנפ"ס. שיקדע הים לישראל. ויעברו בחורו צינעה. ואעפ"י כחלחל חנייתם על הים

בדומה לזה מצינו גם לגבי "קריעת ים סוף". גם שם לא היה זה נס שכל הים נהפך בבת אחת ליבשה כפי שבדרך כלל מסבירים, אלא שבכל פסיעה נקרע הים כדי פסיעה ולפניהם היה ים, וכך ביקשו וזעקו אל השי"ת, וקיבלו עוד פסיעה של קריעת הים, וכן הלאה עד שעברו את הים כולו.

וכך ביאר זאת רבינו בחי' על פרשתנו: "ולא נחם אלוקים דרך ארץ פלישתים", יודע כי כל עניני ישראל ומקריהם במדבר, הכל היה נסיון גמור כדי שיגדלו נפשם השכלית במדרגות הבטחון שהוא שורש האמונה כדי שיהיו ראויים לקבל התורה .. ולסיבה זו קרע להם את הים מיד עוברם לתוכו, ולא בבת אחת, עכ"ל

הקב"ה במתכוון לא קרע את כל הים בבת אחת עד לגדה השנייה, שאז בני ישראל יוכלו לחצותו עד לצד השני, בחריבה. המציאות היתה אחרת, עם כל פסיעה ופסיעה, הים היה נקרע לפניהם לפי הצורך. למה? כדי שישתלמו במידת הבטחון. כשפסעו את הפסיעה הראשונה, טרם ראו את סופה של הדרך וטרם הובטחה להם צליחת כל הים בשלום. תחת כפות רגליהם היתה אדמה יבשה וחריבה, כפי צורך ההולכים. אך מול עיניהם, עדיין ניצבו המים. לכן נבהלו: מה יהיה בהמשך? האם יקרע לנו הים גם בצעד הבא? מי מבטיח זאת? לכן, עם כל צעד ושעל, הם נאלצו להתחזק בבטחון שהקב"ה ימשך ויקרע להם את הים — פעם אחר פעם, עד שיכלו לעבור את הים...

וכן, תוך כדי ההשתלמות במידת הבטחון, הם הלכו וקרבו לסיני. ואכן, רבינו בחי' מרגיש שהעיקר כדי לקבל את התורה הוא "מדרגות הבטחון כדי שיהיו ראויים לקבל את התורה". כך זה לאורך כל הדורות! כך זה בכל התקופות והנסיבות! אם אדם חושב מה יהיה מחר, אם אדם חושב מה יהיה בעוד שנה, הוא לעולם לא יחזיק מעמד אלא ישר. כך גם בתקופתנו הקשה, בה ישנם כל מיני בעיות, מכשולים ומכשלות. אם יש מי שמוטרד היאך יסתדר בחיים, אם תהיה לו דאגת המחר, הוא לא יוכל לעלות בתורה. הוא חייב להתחזק באמונה ובטחון, כי זהו התנאי לקבלת התורה. ככל שהאדם יעבוד על זה יותר, כך יגדל יותר בתורה. אחרת, הוא לא יוכל לגדול. חוסר היציבות והוודאות אינו מצב כפי ומצוי, אלא הוא לכתחילה, מצב רצוי. כי הוא מביא להתחזקות בבטחון, להתחזקות שהיא תנאי לקבלת תורה. חוסר הוודאות הוא המצב הטבעי, הנורמלי.

27 וי"ל, שאף בשעה שהי' יורד המן, ראו ב"י בצנצנת המן נס גלוי, שהרי אין המן בתקיים אלא יום א', ובע"ש — ב' ימים, והמן שבצנצנת שלפני ה' עומד שנים אחרי שנים ולא הבאיש ורמה לא היתה בו? ולפיכך נצטוו להניחו לפני ה' תיכף, כאשר הוקם המשכן.

כ"י. כי כש"י רועם ומנציג. וישימו מקומם ותשוקתם בלתי לדי לבדו. לא יספרו כל שוב. ובנאות דשא ירביצו כחצה עדרו יוכל למרעה טוב וזמן. וזהו רומז לשון אצלת. לאני לאן מרעיתי. כי כאשר ימסכו כ"י לאן קדשים אחר רועם. וידעו זאת באמת. כי אך הוא יח' אורס ומנצל. חייב מוכן כש"י להשפיע להם כל טוב. [וכול] לרמו זאת גם בחיבת מלא העומר. כדחנן במתיתין דשנה. עמיר כמלא פי טבל. ח"פ כאשר צוה ד' אל משה ויניחו אהרן לפני העדות למשמרת. אשר הדקדוק מבורר ונגלה. כי לכאורה הלשון מבוסס. דכ"ל ויניחו אהרן וגו'. כאשר צוה ד'. אך באמת הנה הוא דבר שאל כדרך העצב. שיתקיים דבר מאלו וזמן רב לדור דורים. ובפרט כיון אשר כן גורם חכמתו יח' עליו. שלא יתקיים אפי' מיום מחר [כחול]. ולא היה במציאות לאהרן מלכו שיתקיים המלכות כזו להניחו למשמרת לדורות. כי הוא דבר שאינו מתקיים. אך כש"י הוא

קח צנצנת אחת ותן שמה מלא העומר וגו'. כאשר צוה ד' וגו'. ויניחוהו אהרן לפני העדות למשמרת. לדקדק חיות אצלת. שאין לו דמיון במקרה. וי"ל כי הוא רומז לשני פעמים לאן. ואהרן לאני לאן מרעיתי. כי ענין פרשה האחת הוא להורות וללמד דעת את כ"י. עד סוף כל הדורות. שישמרו סדרם ומקומם אך ב"י. ולכל יבטחו בשום סבה גשמית. רק בשבט כל הסבות. המשפיע חיים ומזון. כדכתיב למען יראו אפ' הלחם. חיות יראו הוא ענין הסהלות והכנה. שיעשו מהות הלחם והמזון אשר האכלתי את אבותיכם במדבר. ומכו מהותו. הנה מפורש במשנה תורה. למען בודיעך כי לא על הלחם לבדו וגו'. כי על כל מולא פי ד' יחיה האדם. מולא פי ד'. יש לפרש להמציא משוקם כ"י הנקרא פי ד'. למקור המשפיע. וממילא יומשך להם כל טוב. כמאמר דכ"י ד' רועי לא אחר. כי כאשר באמת ידעו

בדוק מלפני חמירי. וישיגו אולם שם. לא נקרא
 להם הים חוק. אף שיהיה הדבר מוכן ומוזמן בחגגי
 משרת משעת ימי בראשית. הים לרוב מקודש
 שיאמנו בני ד'. כדכתיב ויבואו בני בןוך הים
 ניבשה. כי בתחלה בוא למוך הים בהיותו עוד ים.
 טרם נקרא. ואח"כ נעשה יבשה. וכמו שדרשורז"ל.
 שנחמון בן עמינדב קפץ למוך הים תחילה. ויהיה
 חמונה חוקה ד'. כי כל יבול. וברכה ריח
 והלה לפניו. אם חפץ בכם ד'. ויכלו לילך גם
 על פני הים. ומוך חמונה זו נקרא להם הים.
 וישע ד' להם. בן גם כל העמים הבאים לאדם
 בקישי. כמו מונות. ואמין כי השיי וכל להחיותו
 בריוח ממואל פיו. ויכל להמליא לו חיים יהיה אף
 שיביא. ואמרי כי יאמין זאת בחמונה שלימה.
 בודאי יפתח ד' לו את אוצרו הטוב המוכן לו. כי
 בודאי אחר השפע אינו חסר כלום. רק החמונה
 יג

מלך האדם. ויחבק כשיאמין בחמונה שלימה.
 יתעורר ויתגלה לו השפע. וכמו"כ בעיני זונות.
 ידוע מאמח"ל. ארבעים יום קודם יצירת הולד.
 מכריזין בה פלוגי לפלוגי. נמלא כי בחמת זונות
 מוכן. ואינו חסר. רק שיאמין בחמונה שלימה.
 שלא יעוצב אורו. וימליא לו עזר מקודש. ובהגיעו
 לאמ"ש האחת. וימליא עלמו לזה. אזי מתעורר לו
 חסד עליון לגלות לו חלקו וחכלו. כי כן הכתוב
 הש"י. ברא וברכו הכל. שבו רגנע שיאמין איש
 ישראל בחמונה שלימה. יתן לו הטוב האפון לו.
 ח"פ כאשר לזה ד' אל משה וייתכחו אהרן לפני
 העדות למשמרת. פ"י כאשר לזה וגו'. שכל מוכן
 ומוזמן. וייתכחו אהרן לפני העדות וגו'. פ"י שחלי

דבר בחמונה שלימה. ומשוקת נפש ישראל וקויו
 להשיי כלי. כי אהרן הוא שותפיה למטותיהם.
 המעורר חמונה ישראל ומשוקתם להבורא ב"ה וי"ש.
 ואז יושפע להם כלי. כי בחמת אין הפרש בהכנה.
 בין אז במדבר כשירד להם הכין. ובין כעת אשר
 הפרינסה היא מסכת אחרות. השיקר הוא לדעת
 ולהכיר ולהאמין בחמונה שלימה. כי הבורא ב"ה
 וי"ש משנים על הכל. ולא על הלחם לבדו וגו'.
 ולגי שפעו וחיותו כשופע חמוד על בראיו. לא
 היו מתקיימים אף רגע א'. רק הוא ית' במסדו
 מנצח עולמו. ומכין מזון לכל חי. ויקרה לך
 שימין לפניו מחייתו וכל עניינו. יהיה ברוח סבב
 שיביא. וממילא יורה לך מסדו :

33 R. Shternbach

If a jug of mann was meant to serve as a reminder for future generations, why was it to be kept in the Kodesh HaKodashim, to which only the Kohen Gadol had access, and even he only once a year?
 This was in order to remind us of Hashem's great kindness to us in the wilderness. The mann was so holy that it should not have been given to human beings, but rather been kept exclusively in the holiest place, the Kodesh HaKodashim, which only the Kohen Gadol was allowed to enter on Yom Kippur. Nevertheless, Hashem in His great mercy sent us the mann on a continuous basis from heaven to sustain us, and it allowed us to attain great spiritual levels.
 Alternatively, some people think that a Jew's *parnassah* is not so important in Hashem's eyes, but in truth Chazal tell us that "a person's sustenance is as difficult [i.e. miraculous: see Rashbam, ibid.] as Krias Yam Suf" (Pesachim 118a). Clearly, then, Hashem is as concerned with a Jew's *parnassah* as He is with his *ruchniyus*.
 Hence it says, "Deposit it before Hashem to be preserved for your generations," to emphasize how important it is in Hashem's eyes to make sure that a Jew has *parnassah*, this being a matter on par with the Kodesh HaKodashim.

35 BIRKAT HAMAZON BEHAVANAH | 191

Our Sages taught (Berachot 48b) that Moshe Rabbeinu composed the text of this blessing when the manna was first delivered to the people of Yisrael in the wilderness. This blessing is classified as a *berachah arukah* since it begins with the words *Baruch Atta Adonay* and it repeats them at its end. The *Bayit Chadash* (Siman 187) commented that really we ought to recite the second blessing, thanking God for giving us the Land of Yisrael, before this blessing thanking Him for our food. After all, our food comes from the land. Despite this, we recite the blessings in this order since the first one was composed by Moshe Rabbeinu whereas it was Yehoshua who composed the second one.
 There is logic to reciting the blessings in this order besides their chronology. Harav Yitzchak Hutner (*Pachad Yitzchak* on Chanuka 2:2) explained that the fundamental principle of the mitzvah of *Birkat Hamazon* is *lehodot*, to express our gratitude to God for what He has given us. The term *lehodot* has two meanings. One is to recognize and acknowledge the one who has given of his wealth to another. The second meaning is to thank. It is not possible to feel gratitude to someone else unless one realizes and acknowledges that he has been given something for which he owes thanks. Since a person's natural tendency is to believe that he earns his possessions through his own efforts and talents, everyone must work to instill in his heart the belief that it is God Who gives every person whatever he owns.

עבודה פרשת בשלח עבודת

נמצא יואל לנו לפי זה כלל גדול, שאין
 לאדם לדאוג שום דאגה לפרנסתו,
 כי מה שנדרש לו כדי לעסוק בצורה ולקיים
 מצוות ה', יספק לו הקב"ה ממחנה ידו
 הרחבה בלי שום מונע, ובלי שום זכות, אלא
 בזכות המן שירד לישראל במדבר, כי
 השפעת המן שירדה לאבותינו במדבר, לא
 פסקה לעולם, כי דבר רוחני נתייח הוא ואין
 לה הפסק, אלא שהיה מתלבש בחינת
 המן בלבושים וסביבות שונות, אבל בעצם
 השפע היורד אין שום חילוק מאז ועד עתה,
 אלא כמו שהקב"ה ון לאבותינו במדבר, בן
 הוא מפרנס אותנו תמיד בכל יום.

ויצריך האדם להתבונן בלשון הברכה
 הראשונה של ברכת המזון, הן
 אם העולם כולו נטובו בן בחסד וברחמים.
 הוא עומן להם לכל בשר כי לעולם חסדו.
 ונעזבו הגדול תמיד לא חסר לנו ולא יחסר
 לנו מזון לעולם ועד בעבור שמו הגדול, כי

הוא אל ון ומפרנס לכל ומטיב לכל ומכין
 מזון לכל בריותיו אשר ברא. שכל חיבה
 ומינה שבברכה זו, נעימה ומתוקה להויליא
 מן הפה. ובברכה זו אנו משרישים בלבנו
 חמונה ה', כי המתבונן בדיבורים אלו
 שמוציא מפיו, אי אפשר שידאג על פרנסתו,
 אפילו רק לפעמים, כי הוא מונצח
 שהקב"ה יפתח לו את אוצרו הטוב, ויקיים
 צו הכתוב, פותח את ידך ומשביע לכל חי
 רצון, אכ"ר. (חש"י)

36 In the first blessing of *Birkat Hamazon*, we declare that we recognize God as the One Who gives us life and all our human needs. Once we recognize this, we proceed to the second blessing and actually thank Him for all the specific things that He gives us. According to Harav Yitzchak Hutner, this same formula is found in the blessing of *modim* in the *Amidah*. We first acknowledge that God is our Master, and then we thank Him for giving us life and everything else.

The Kovetz Be'er Yochanan (page 21) points out a number of important lessons contained in the words of the first blessing. God's essence is far above our conception. This is the meaning of the verse (Tehillim 113:6), "הַמֶּלֶךְ יִרְאֶה לְרֹאשׁוֹ בַשָּׁמַיִם וּבָאָרֶץ" - He lowers Himself to peer at the Heavens and the earth" - God is so high that he must lower Himself to the same degree in order to see the Heavens as He does in order to see the earth. Despite His greatness and distance from our plane of existence, He graciously bothers to give every living creature all its needs to survive, caring for every detail.

This concept is encapsulated by the verses (ibid. 136:25, 26), "נָתַן לָהֶם לֶחֶם לְכָל בֶּשָׂר בִּי לְעוֹלָם חֶסֶד. הוֹדוּ לֵאלֹהִים הַשָּׁמַיִם בִּי לְעוֹלָם חֶסֶד" - He gives food to all living things for His kindness is eternal. Give thanks to the God of Heaven for His kindness is eternal." These are the final two verses of Hallel Hagadol, the exalted psalm of praise that we recite at special occasions such as Shabbat and Yom Tov. The Talmud (Pesachim 118a) cites Rabi Yochanan explaining that this psalm earned the title Hallel Hagadol (the Great Praise) because it states that God, despite His existence in the highest realm of Heaven, distributes sustenance to every living creature. It is beyond our conception to even measure this superb act of kindness. God constantly provides the needs of billions upon billions of creatures, from microscopic protozoa to the most giant of beasts.

In summary, the first blessing of Birkat Hamazon consists of our acknowledgment of two important principles. One is that God personally feeds and sustains every living being in His perfect manner. The second is that He continues to provide us our needs despite the fact that we have sinned and are undeserving.

38 Harav Yechezkel Levenstein (Or Yechezkel Elul page 66) taught: "Man's nature gives him the tendency to deny that everything that happens comes from God, and therefore it is difficult to instill in one's heart the firm belief that God does this. Ostensibly, it seems that man earns or produces the things he possesses by his own power. Unless he is shown that it is otherwise, this is what he will believe, especially if he possesses the trait of self-pride. How could he bring himself to admit that he is incapable of doing anything without God's assistance?"

"God gave us many ways to help us gain firm faith in His Providence. This is the entire purpose of the blessings we recite before and after eating or drinking. We declare בְּרַבְרָא - that everything came to be through His Word. While I recited Birkat Hamazon this morning, I came to the realization that its entire text is a lesson in faith. Unfortunately, we have become accustomed to reciting it without giving a thought to its message. Indeed, the goal of all our prayers is to instill in our hearts the fact that man is totally dependent on God, that man has no power to do anything at all without God's assistance."

Rav Levenstein added (ibid. Emunah page 65): Today, when I recited Birkat Hamazon, the words struck me: "הַיָּהוָה יִתֵּן לָנוּ חֶסֶד וְחַסְדֵּינוּ"

Who feeds the entire world through His goodness, graciously, kindly and mercifully. He gives bread to all living creatures." Do we realize this? Do we understand this fact that God gives every living creature its food, that if it was not for His Will it would be impossible to attain food? Anyone who does not live by these principles is far from being a believing Jew even if he claims that he believes that God exists and that He created the world.

39 כאשר צוה ה' אל משה ויניחהו אהרן וכו'. רישא דקרא מיותר לכאורה, ולא הו"ל לומר רק ויניחהו אהרן. גם צריך להבין למה צוה משה את אהרן קח צנצנת ולא עשה בעצמו. ונ"ל כי אמרו ז"ל [מעטים] שהמן היה בזכות משה, וא"כ היה זה כמחזיק טובה לעצמו שהיה למשמרת לדורות למען יראו המן שהיה בזכות משה. ולכן צוה משה את אהרן קח צנצנת ולא רצה לעשות בעצמו. וזהו שאמר כאשר צוה ה' את משה, שצוה אותו שיקח מלא העומר מן למשמרת למען ידעו ויראו כי הרבה שלוחים מקום לפרנס בו, לא לכבוד

משה, ויניחהו אהרן, לכן ויניחהו אהרן ולא משה וכהנ"ל וק"ל:

Or HaChaim addresses the plural usage of your generations:

[Moshe] stated for your generations, in the plural form, to indicate two specific generations. The jug of manna was brought out and shown to the Jewish people once during Yirmiyah's generation, when Yirmiyah brought out the jar of manna to demonstrate that Hashem provides nourishment for those who engage in Torah study. The other time will be in the future era of Mashiach, in line with the statement of [the Sages], of blessed memory, who said (Mechilta to v. 33): "אֶתְּמַר לְיִשְׂרָאֵל - In the future, the Prophet Eliyahu, who will herald the arrival of Mashiach, will bring back three things for the Jewish people, and one of them is the jar of manna."

צנצנת המן עמדה בבית קדשי הקדשים עד לתקופת יאשיהו המלך. ואשיהו, אשר לפי סימנים ידועים הבין כי החורבן קרב, צוה על הלויים והם גזרו את צנצנת המן, יחד עם ארון הברית אשר עמד בבית קדשי הקדשים. מסתבר כי לאחר שהארון נגנב, בשל קדושתו היתירה ומפני חששו של יאשיהו שמא יפול בידי מחורבי בית המקדש, נגנזה גם צנצנת המן, מפני שכל מצותה תלויה בהיותה מונחת לפני הארון. וכנאמר: "ידונה אותו לפני ה'" (שמות טו, ל"ג), והיינו לפני הארון, כמו שמפרש רש"י (שם). מאחר ולא היה ארון, לא היתה כל מצוה בהנחתה של הצנצנת, ולכן מוטב היה לגנוז אותה. יש המוסיפים לפרש כי מסיבה זו, החלטתו של יאשיהו לגנוז את צנצנת המן, הוציא ירימיהו הנביא את הצנצנת והראה אותה לשומעיו. התורה מצוה "למען יראו את הלחם", פעולה אשר לבטח לא נעשתה עד כה, בהיות הצנצנת במקום שבו אסורה הכניסה לכולם. לפני גניזתה של צנצנת המן עד ביאת הגואל, במהרה בימינו, הוציא אותה ירמיהו לעיני המון, "לדורותיכם", כדי שתתקיים מצותה כראוי, (ע"פ יעוניו רש"י להגאון ר' אברהם יצחק ברל שלטי"א). יהי רצון שתתגלה לנו במהרה עם ביאת הגואל.

קטא

במקרא

פרשת בשלח

ויבינו

והנה בהא דכתיב שוב "ויאמר משה אל אהרן קח צנצנת אחת ותן שמה מלא העמר מן" ועי' במפרשים שזה ציווי שאמרו לאחר זמן בהקמת המשכן. ומסדר הפס' יש להסתפק אם יש כאן ב' ציוויים, א' לישראל וזה כבר אז בשעה שיצאו ממצרים להניח כל א' ממנו מלא העמר מן, וכפשוטו דקרא, שהוא ציווי לישראל וכמ"ש רב"ע "מלא העומר ממנו למשמרת" "לדורותיכם" למען יראו את הלחם" וזה על כרחן במקום שרואים אותו להראות לדורות, ושוב ציוה משה לאהרן בהקמת המשכן קח צנצנת אחת ותן שמה וגו' והנה אותו לפני ד' למשמרת, והוא למשמרת במשכן לפני ד' דקא ולא למען יראו, אבל לעולם נצטור כל א' להניח בכליו מלא העומר למשמרת לדורות, ונותר בזה איסורא דאל יותירו במלא העומר זה כמשנ"ת ואח"כ נצטור אהרן להניח במשכן או שמה הוא ציווי אחד ואח"כ קיימו אהרן במשמרת לפני ד' וצ"ע.

ולא מצאתי לזה לעת עתה גילוי בחז"ל אם היה חובה על כל א' להניח לדורות מלא העומר מן, אך ברש"י כאן נמי משמע כן שכי' "דבימי ירמיהו כשהיה מוכיחים הוציא להם צנצנת מן אמר להם דא דבר ד' בזה התפרנסו אבותיכם", וקי' מהיכן לקח הצנצנת הרי היא היתה בקדש הקדשים לצד הארון ושם היתה מצות הנחתה ואין נכנס להוציאה ועוד הלא מצותה שם דקא, אלא מוכח דהיא היתה צנצנת אחת שתניחו לדורות להראות לרבים ודא במסמך שבו יתבאר המשך הפס'.

וגראה בס"ד דכ"ז המשך למה שנתבאר לעיל, דהיה חיוב על כל א' להניח מלא העומר למשמרת לדורות מלבד מה שהניח אהרן בקדש הקדשים, וכל א' נצטור כן בדי להראות לבניו אחרי לדורות. ועפ"ז מובאר היטב דזה היה שירי המן בכליהם שאותו נצטור כל א' וא' להניח לדורות, ומשיירי מן אלו גיוזנו עד שבאו לארץ ישראל, ולכן כתיב להאי קרא הכא אע"פ שהוא לעתיד, דקא אדלעיל מיניה על החיוב להניח מלא עומר למשמרת ועי' כתב הקרא את המן אכלו ור"ל דמשיירי מן אלו גיוזנו מ'...